

Kriminológia a Belügyi Szemlében Lehetőségek és víziók

Barabás Andrea Tünde

Prof. dr., CSc, tanszékvezető, egyetemi tanár, főtanácsos, osztályvezető,
tudományos főmunkatárs

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar,
Országos Kriminológiai Intézet
barabas.andrea.tunde@uni-nke.hu

Annak végiggondolására, hogy vajon merre vezessen a Belügyi Szemle útja az új évezredben, egy kriminológus szemszögéből vizsgálom a kérdést. Ehhez kiindulásul először a tudományos folyóirat múltjában keresgéltem, hogyan, s miként viszonyul egymáshoz tudomány és szakmai publicitás. A kutatás biztató eredményeket mutatott: a Belügyi Szemlében a kriminológia tudománya által kínált tudásanyag szükségessége nagyon korán felismerésre és megvitatásra került. 1965-ben jelent meg Györök Ferenc tollából az első átfogó értékelés, aki úgynevezett vitacikként foglalkozott a szocialista kriminológia helyzetével és programjával. Györök már ekkor kiemelte, hogy „...a *Belügyi Szemle hasábjain segítséget kell nyújtani a kriminológia – azon belül is különösképpen a megelőzés – problémáinak kidolgozásához és gyakorlati alkalmazásához*” (Györök, 1965). Erre a cikkre válaszolt Földvári József „*A kriminológia helyzete hazánkban*” című munkájában, amelyben felvetette a kérdést, „*mi az oka annak, hogy a kriminológia tudománya – évekig tartó szunnyadás után – az utóbbi néhány évben (SIC, 1966) fejlődésnek indult*” (Földvári, 1966). Ezen a gondolati vezérfonalon indulok el az alábbi rövid írásban.

Az 1966-os gondolat napjainkra aktualizálva úgy hangozhat, a kriminológia által nyújtott ismeretanyag jelentősége mindinkább felértékelődik. Ennek magyarázata, hogy azok a jelenségek, amelyekkel foglalkozik – így egyebek között a bűnözés terjedelme, növekedése, változásai; az új bűnözési formák megjelenése és kezelése; az áldozattá vagy bűnelkövetővé válás kérdéseinek vizsgálata; a bűnözési félelem csökkentése és mindezekkel összefüggésben a megelőzés lehetőségei –, egyre inkább mindennapjaink problémájává válnak. Míg ötven évvel ezelőtt a média a reggeli rádióhírek hallgatása, illetve a sarki újságosnál gyér választékban vásárolható napilapok elolvasása útján gyakorolt hatást az állampolgárra, addigra mára – szinte önálló hatalmi ágként – állandó

társa globalizálódó életünknek, így téve napi problémává a bűnözést is számunkra, miközben maguk a jelenségek is mindinkább globalizálódnak. Mivel a bűn jelenléte, a média közvetítésével, egyre több teret foglal életünkben, felértékelődik mindazon tudományok fontossága, amelyek annak csökkentésével foglalkoznak. Ezért egyre inkább előtérbe kerül azoknak az ismereteknek a beépítése a gyakorlatba, amelyet a bűnözés és annak kezelése és megelőzése kapcsán a kriminológia művelőinek elméleti munkáiból és az ezen megállapításokat vizsgáló empirikus kutatások eredményeiből a mindennapi rendészeti munkában felhasználhatunk.

A kriminológia értéke az is, hogy a hagyományos oksági kriminológia mellett, amelynek szerepe kiemelkedő, megjelentek azok az iskolák is, amelyek nem csupán a bűnözést, hanem az annak kontrollálását szolgáló intézményrendszert is kutatják (Korinek, 2007). A kriminológia így az egyik olyan bűnügyi stúdium, amelyik közvetlenül kötődik a rendészet egyes kérdéseihez. Nem véletlen, hogy a rendészet tudomány önállóvá válásáig a kriminológia kutatási eredményei segítették a rendészet tudásanyagának megalapozását (Finszter, 2013).

A kriminológián belül megkülönböztethető az elméleti (akadémiai) és az alkalmazott tudományterület. Az elméleti terület foglalkozik mindazon ismeretekkel, amelyek a bűnözéssel kapcsolatos tudásanyagot felölelik. A kriminológia önálló tudománnyá válásában jelentős tényező volt a bűnözésmagyarázatok megjelenése, azoknak az alapvető elméleteknek a kimunkálása, amelyek a mai napig hatással vannak a kriminológia eszmerendszerére. Ilyenek például a bűnözővé válással, annak okaival kapcsolatos elméletek, amelyek az évszázadok során folyamatosan bővültek, fejlődtek a kriminológia és a kapcsolódó társadalomtudományok ismeretanyagának szélesedésével. A kriminológia ugyanis multidiszciplináris tudomány, amely számos más tudományág ismeretanyagára támaszkodik saját diszciplínája kialakítása során. Ezen elméletek alkotják a kriminológia eszmerendszerét, vagyis az elméleti tudásanyagot, amely a bűnözést, a bűnelkövetővé, illetve áldozattá válást és a bűnözés kezeléséhez kapcsolódó alapvető elképzeléseket foglalja magában. Ez a rendszer, az új felismerések eredményeként, állandóan változik és bővül a tudomány fejlődése során.

A folyamatosan bővülő ismeretanyag kínál alapot az úgynevezett alkalmazott kriminológia számára, amely – mindezen ismereteket összefüggéseiben vizsgálva – eredményeit a mindennapi kriminalitás kezelésének és megelőzésének megfelelő eszközrendszer kidolgozásában hasznosítja, segítve ezzel a bűnözés társadalmi szintű és individuális tényezőire adott reakciók alkalmazását a bűnözéskontroll, illetve a kriminálpolitika területén (Borbíró, 2016).

Brian Stout és Kerry Clamp szerint az alkalmazott kriminológia a kriminológiai diszciplínák felhasználása révén foglalkozik a „valódi világ” bűnözési

és büntető igazságszolgáltatási problémáival. Mindezt kritikus szemlélettel és elkötelezetten teszi, megkeresve a lehetséges megoldásokat is. Alapja a kutatás. Fő területei a bűnözés elleni küzdelem, az elkövetőkkel való bánásmód és az áldozatok kezelése. Az alkalmazott kriminológia arra törekszik, hogy megtalálja és kiegészítse az elméleti kriminológiai megközelítések hiányosságait (Stout & Clamp, 2015).

Borbíró Andrea (2016) szerint alkalmazott tudományként a kriminológia eredményei a kriminálpolitikát és a bűnözéskontrollt orientálják. Ehhez először elméleti tudományként létrehozza azt az összefüggésrendszert, amely a bűnözés kialakulására és kezelésére vonatkozó nézeteket felöleli. Empirikus módszerekkel vizsgálja állításainak helyességét. Alkalmazott tudományként pedig mind ezen ismereteket a gyakorlat számára felhasználhatóvá teszi. Szemléltetésként Shermanre (2005) hivatkozva a kriminológia szerepét a kriminálpolitikához fűződő viszonyában mutatja be. Míg az alkalmazott kriminológia feladata, hogy a kriminálpolitikát a kriminalitással összefüggő jelenségekre vonatkozó ismeretek alkalmazásával szolgálja, vagyis tudásanyagát a gyakorlat számára használhatóvá tegye, addig analitikusként nem kiszolgál, éppen ellenkezőleg, nem az egyes kriminológiai tényezőket, hanem a bűnözéskontroll egészét, a kriminálpolitika folyamatát és következményeit elemzi és értékeli.

Korinek László szerint a politikusok és a kriminalitás kezelésével foglalkozó intézmények képviselői is gyakran keltik azt a – hamis – látszatot, hogy a törvényszegések egyszerű megoldásokkal (például több rendőr szolgálatba állításával stb.) visszaszoríthatók (Korinek, 2010). Ezek a valóban látványos, ám alapvetően drága eszközök csak rövid távon képesek hatást kifejteni, és elsősorban a lakosság megnyugtatót szolgálják a helyzet végleges megoldása helyett. Hosszú távon a tudományosan megalapozott – a pillanatnyi helyzetre és a jövőre való kihatást is figyelembe vevő – stratégiára és reakciókra van szükség.

Lévai Miklós a kriminológia feladatainak meghatározása során úgy fogalmaz, hogy míg e tudomány elméleti funkciója a kriminalitással összefüggő tényezők feltárása és elemzése, valamint a törvényszerűségek feltárása, addig alapvető gyakorlati szerepe az, hogy kutatási eredményeivel segítse, orientálja a bűn-megelőzést szolgáló döntéseket (Lévai, 1999).

Szabó Dénes ezt úgy írja le, hogy a kriminológia (valamint az igazságszolgáltatás) funkciója egyetemes, amely alapvetően két irányultságon nyugszik. Az első a tudás gyűjtése, akumulálása és fejlesztése, a második pedig az érintettek (potenciális áldozatok és tettesek, azaz a társadalom tagjai) szabadsága és felelőssége tényleges gyakorlásának garantálása (Szabó, 1995). Utóbbi volta képpen a tudományos ismereteken alapuló prevenciót jelenti, amely a gyakorlatban a rendőri munka rutintevékenységeként jelenik meg, ám összességében

egy egységes bűnmegelőzési koncepció alapján a társadalom tagjainak védelmét, a közösség érdekeit szolgálja.

A kriminológusok számára fontos, hogy eredményeiket a társadalom szélesebb rétegei is megismerjék, és azok hasznosulhassanak a mindennapokban. A kriminológia és a közélet közötti összefüggés megismerése az egyik kapocs az alkalmazott kriminológia természetének meghatározásában. A másik ilyen meghatározó pontja Fergus McNeill (2011) szerint a „gyakorlati” kriminológiának abban van, amikor ötleteket ad, és segíti a büntető igazságszolgáltatás közreműködőit, különösen azokat, akik közvetlenül a bűnelkövetőkkel és az áldozatokkal foglalkoznak (Canton & Yates, 2008).

Az alkalmazott kriminológiai kutatások eredményei a rendőrségi munkában hasznosulva közvetlen és gyors eredménnyel járnak, éppen ezért fontos, hogy minél szélesebb szakmai közeg számára váljanak elérhetővé.

A Belügyi Szemle misson statement-jében fogalmazottak szerint „*A Szerkesztőség valamennyi tagja mélyen elkötelezett aziránt, hogy olyan szakmai és tudományos folyóiratot gondozzon, amely igazi szellemi műhelyként képes segíteni [...] más szakemberek ismereteinek bővítését, frissítését és megújítását egyaránt*”. Ezzel a céllal kanyarodhatunk vissza a kiindulópontunkhoz, amely a cikk alapjául szolgált. Ahogyan Györök írta 1965-ben: „*Ahhoz, hogy gyorsabban jussunk előre, és a megelőző munka ténylegesen és tartósan hatékony legyen [...] mindazoknak, akik a bűnözés ellen harcolnak, megfelelő kriminológiai ismeretekkel kell rendelkezniük*.” Ugyanakkor egyetlen kriminológus sem mindenható, vagyis egyetérthetünk azzal a megállapításával is, hogy a Belügyi Szemle nem egyszerű szaklap, hanem a rendőri munkával kapcsolatban felmerült elvi és gyakorlati kérdések megvitatásának fóruma, amire minden tudományt művelőnek nagy szüksége van (Györök, 1965).

Ezzel a kiegészítéssel válik nyilvánvalóvá, hogyan segítheti a tudomány és a gyakorlat – jelen esetben a cikkben vizsgált gyakorlati kriminológia – fejlődését a Belügyi Szemle, a tudományos eredmények nyilvánosság elé tárásával, teret engedve a szakmai vitáknak, miként tette azt 1965–66-ban is, közös gondolkodásra buzdítva olvasóit, jogalkalmazókat, jogalkotókat és kutatókat egyaránt.

Felhasznált irodalom

- Borbíró A. (2016). Problémafelvetés: mivel foglalkozik a kriminológia? In Borbíró A., Gönczöl K., Kerezi K. & Lévay M. (Szerk.), *Kriminológia* (pp. 29–56). Wolters Kluwer.
- Canton, R. & Yates, J. (2008). Applied criminology. In Stout, B., Yates, J. & Williams, B. (Eds.), *Applied Criminology* (pp. 1–17). SAGE.

- Finszter G. (2013). A változó rendészet és a rendészettudomány. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.* (pp. 5–12). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Földvári J. (1966). A kriminológia helyzete hazánkban. *Belügyi Szemle*, (4)4, 72–80.
- Györök F. (1965). A szocialista kriminológia helyzete és programja (vitacikk). *Belügyi Szemle*, (3)7, 5–21.
- Korinek L. (2007). A bűnügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 168(12), 1570–1576.
- Korinek L. (2010). Mire jó a kriminológia? In Virág Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 47.* (pp. 61–71). Országos Kriminológiai Intézet.
- Lévai M. (1999). A magyar kriminológiai gondolkodás fejlődése a kialakulástól a XX. század nyolcvanas éveinek végéig. In Gönczöl K., Korinek L. & Lévai M. (Szerk.), *Kriminológiai ismeretek – Bűnözés – Bűnözéskontroll* (pp. 9–11). Corvina.
- McNeill, F. (2011). Review: public criminology? Ian Loader and Richard Sparks. *Probation Journal*, (58)1, 84–87. <https://doi.org/10.1177/02645505110580010803>
- Sherman, L. W. (2005). The Use and Usefulness of Criminology, 1751–2005: Enlightened Justice and Its Failures. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (600)1, 115–135. <https://doi.org/10.1177/0002716205278103>
- Stout, B. & Clamp, K. (2015). Applied Criminology and Criminal Justice. *International Encyclopedia of the Social and Behavioural Sciences*, (1)1, 832–838. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.10512-4>
- Szabó D. (1995). Kriminológia tegnap és ma. *Magyar Tudomány*, 40(1), 3–12.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Barabás A. T. (2022). Kriminológia a Belügyi Szemlében. Lehetőségek és víziók. *Belügyi Szemle*, 70(11), 2189–2193. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.11.5>